

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KREITI YA 12

SEPEDI LELEME LA GAE (HL)

LEPHEPHE LA BOBEDI (P2)

DIBATSELA 2024

TLHAHLO YA GO SWAYA

MEPUTSO: 80

Palomoka ya matlakala a tlhahlo ya go swaya ke 24.

DITŠHUPETŠO TŠA GO SWAYA

- Ge molekwa a arabile dipotšišo tše di fetago palo yeo e nyakegago, swaya ya mathomo fela (Molekwa ga a swanela go araba potšišo ye telele le ye kopana go tšwa pukung e tee).
- Karolong ya A, ge molekwa a arabile dipotšišo tše nne ka moka mo diretong tše di bonwego, swaya tše pedi tša mathomo.
- Go dikarolo tša B le C, ge molekwa a arabile dipotšišo tše kopana tše pedi goba tše telele tše pedi, swaya ya mathomo o hlokomologe ya bobedi. Ge molekwa a arabile dipotšišo ka moka tše nne, swaya fela ya pele mo karolong ye nngwe le ye nngwe ge e le gore go arabilwe potšišo ye kopana le ye telele.
- Ge molekwa a file dikarabo tše pedi, moo e lego gore ya mathomo e fošagetše mola ya bobedi e nepagetše, swaya ya mathomo gomme o hlokomologe ya bobedi.
- Ge dikarabo di sa nomorwa ka tshwanelo, swaya go ya ka tlhahlo ya go swaya.
- Ge mopeleto wo o fošagetšego o ama tlhalošo, swaya phošo. Ge o sa ame tlhalošo, gona mo fe moputso.
- Potšišo ye telele: Ge karabo ya potšišo ye telele e le ka tlase ga botelele bjo bo nyakegago, se mo otle ka ge a šetše a ikotlile. Ge e le ye telele kudu, lekola fela mantšu ao e ka bago a 50 o hlokomologe taodišo yeo e šetšego fela o bale thumo.
- Dipotšišo tše kopana: Ge molekwa a sa šomiše ditsebjana moo a kgopetšwego go tsopola, se mo otle.
- Mabapi le dipotšišopulego, ga go meputso ye e tlogo abja go dikarabo tša Ee/Aowa goba Dumela/Go se dumele. Meputso e tlo fiwa fela go lebaka le le fiwago.
- Ga go meputso ye e tlogo abja go dikarabo tša NNETE/MAAKA goba NTLHA/KGOPOLO. Meputso e tlo fiwa fela go lebaka le le fiwago.

KAROLO YA A: THETO**MONTSHEPETŠABOŠEGO – M Mamabolo****POTŠIŠO YA 1****'DITLOŠABODUTU' – MS Moropa****Mohlala wa karabo:****Teori ya Kgokanyi/Tlemanyithalo**

Kgokanyi/Tlemanyithalo ke ge lentšu le le rumago mothalotheo wa ka godimo le thoma mothalotheo wa go latela ka letsogong la ngele. E bitšwa poeletšo ya letsogo la ngele. Mothalotheo wa bobedi o gatelela kgopolo ya mothalotheo wa mathomo ntle le go šomiša makopanyi.

Mohola: Sereti se boeditše mantšu go tlemaganya methalotheo nepo e le go gatelela kgopolo/dikgopolo.

Tirišo:

- Mothalotheo wa 6 o felela ka 'nyakalalo' mola mothalotheo wa 7 o thoma ka 'nyakalalo'.
Sereti se gatelela lethabo le legolo le le ilego la rena lapeng la sona ge go belegwa ngwana.
- Mothalotheo wa 13 o felela ka 'leabela' mola mothalotheo wa 14 o thoma ka 'leabela'.
Go gatelelwa kgopolo ya go tšeelela go fetiša ga Kubjane.
- Mothalotheo 28 o felela ka Morwamošhe mola mothalotheo wa 29 o thoma ka Morwamošhe.
Go gatelelwa kgopolo ya gore yo go bolelwago ka yena ke 'Morwamošhe', e be e se Morwamošhe fela, eupša e le 'Morwamošhe' wa Maroteng.
- Mothalotheo wa 29 o felela ka 'Maroteng', mola mothalotheo wa 30 ka letsogong la ngele o thoma ka 'Maroteng'.
Go gatelelwa kgopolo ya gore Maroteng kae? Maroteng mo ba remago ka dilepe.
- Mothalotheo wa 34 o felela ka 'marumo' mola mothalotheo wa 35 o thoma ka 'marumo'.
Go gatelelwa kgopolo ya gore go be go sa lwewe ntwā fela eupša go lwewa ntwā ya marumo.

[10]**GOBA**

POTŠIŠO YA 2**'MOLLO SETHUMAŠWAKANTLE SEBUTŠWIŠAKAGARE' – LE Mphasha**

- 2.1 2.1.1 'Ka go tuka le go tupa ga se na matepe'/'Ya go thoma mollo pampiri
ga e nyakege' (1)
- 2.1.2 'Ge e le kapeelo yona e a makatša' (1)
- 2.2 Mothalotheto wa **13** – mateng
Mothalotheto wa **16** – nameng
- GOBA**
- Mothalotheto wa **14** – pala
Mothalotheto wa **15** – utolla
- Tirišo**
Go gatelwa tshenyo ye e hlolwago ke motšoko. (2)
- 2.3 Sereto se se bopilwe ka ditemanatheto tše 5.
Temanatheto ye nngwe le ye nngwe e bopilwe ka methalotheto ye 4. (2)
- 2.4 Sereti se dirišitše Oksimorone /tumelokganetši.
• Sereti se tšweletša dikgopolo tše pedi tše di ganetšanago mothalothetong
e lego ya gore ge o fola o sesefatša matšatši a gago a bophelo e sego go
a oketša. (2)
- 2.5 • Batho ba se ke ba fola motšoko
Motšoko o kotsi mo e lego gore dingaka ga di kgone go bona tshenyo ya
wona e sa le ka pela.
- GOBA**
- Batho ba se ke ba thoma go fola motšoko
Ga go bonolo go tlogela motšoko. (2)

[10]**POTŠIŠO YA 3****'THWAGADIMA' – LI Masenya**

- 3.1 3.1.1 Gwa tamiša seetša/Ya o latswa khulong e roroma e rarela le ngwako. (1)
- 3.1.2 E ganetša bahlakodiši go tsena. (1)
- 3.2 • Lehu la ngwana wa gagwe le mo kwešitše bohloko mo a ilego a thoma go
sepela dingaka gomme a botšwa gore lehu le le hlotšwe ke meloko ya
gagwe.
• Le ge a be a sa amogele, mafelelong ka thapelo o ile a fetša a amogetše
gore ngwana a ka se boe le gona ntwaga e agiše. (2)

- 3.3
- Sereti se dirišitše 'bjokong bja phukubje ya ka' go tšweletša kgopolo ya gagwe.
 - Sereti se dirišitše 'selaganya' go gatelela ka mokgwa wo kgopolo e tlilego ka gona. (2)
- 3.4 Thetosello
- Seretong se go foka moya wa manyami a go tlišwa ke lehu la ngwana wa sereti. (2)
- 3.5 Balekwa ba tla fa maikutlo a go fapana.
Mohlala:
Maikutlo a manyami/go kwa bohloko.
- Sereti se nyamišitšwe/kwešitšwe bohloko ke go hloko falelwa ke ngwana ka tsela ye sehlogo ya go rathwa ka tladi/go swelwa ke ngwako. (2)
- [10]**

POTŠIŠO YA 4

LEŠOKO LA GAGO LE KAE? – MW Morena

- 4.1 'Ka wena ...'
'Ka wena ...'
- Go gatelela kgopolo ya gore sethunya se bolaile batho ba bantši.
- GOBA
- '...matoko'
'...maloko'
- Go gatelela kgopolo ya gore metse ke marope ka ge batho bao ba bego ba dula moo ba bolailwe ka sethunya. (2)
- 4.2
- Sethunya se fetša batho ka bontši.
 - Sethunya ga se na kwelobohloko.
 - Ge go thuntšhwa batho ba a hloko fala ka lebaka la gore ga go bonolo go se phema.
(TŠE PEDI fela.) (2)
- 4.3
- Sereti se swantšha go lla ga sethunya kgafetšakgafetša le sehuba sa go se fole sa kotokotwane.
 - Sereti se swantšha sethunya le serotswana sa kgogo se lebeletše sebopego sa sona. (2)
- 4.4 Kelelothalo/Entšampamente
- Kgopolo ya bojagobe ye e lego mothalo thetong wa 13 e tšwela pele mothalo thetong wa 14. (2)
- 4.5 Balekwa ba tla fa moya wa go fapana.
Mohlala:
Moya wa manyami
- Batho ba bolawa sehlogo ka sethunya. (2)
- [10]**

LE**POTŠIŠO YA 5****SERETO SEO SE SEGO SA BONWA****DIRETO TŠA SESOTHO SA LEBOA – MD Kgobe****'GE KE GOPOLA' – TA Magolego**

- 5.1 Sehlatšakhora
Sehlwešatlala (2)
- 5.2 'Go tsetsepala' (1)
- 5.3 Sereti se šomišitše maatla a tlou go laetša ka mo Bathobašweu ba šomišitšego maatla ka gona go ba huduša. (1)
- 5.4 • Ditemanatsopolwa tša sereto se di na le methalotheto ye 20.
• Methalotheto ke ye mekopana, ya magareng le ye metelele. (2)
- 5.5 • Sereti se gopola ka mokgwa wo se hudušitšwego ka kgang nageng ya gabo.
• Se gopola ka mokgwa wo ba sepetšego leeto le letelele ka maoto.
• Se gopola le mengwako yeo ba e tlogetšego morago.
(TŠE PEDI fela.) (2)
- 5.6 Balekwa ba tla fa maikutlo a go fapana.
Mohlala:
Maikutlo a manyami
• Ke nyamišwa ke ka fao badudi ba Magagamatala ba hudušitšwego ka gona nageng ya bona. (2)

[10]**PALOMOKA YA KAROLO YA A: 30**

KAROLO YA B: PADI/DINGWALOTŠHABA***BADIMO BA BOLETŠE – MJ Mpepele*****POTŠIŠO YA 6****Mohlala wa karabo****Teori ya morero**

Morero ke kgopolokgolo yeo mongwadi a ratago go e tšweletša ka sengwalo sa gagwe. Morero o lebane le thuto yeo mongwadi a ratago go e fihliša go mmadi bophelong.

Tirišo

Morero wa padi ye ke gore lentšu la mohu ga le tshelwe.

- Tatago Ditau e lego Mohu Kgoši Tsweke o boletše a sa phela gore Ditau o swanetše go nyala Thabišo morwedi wa Kgoši Pilošamadiba pele a ka bewa setulong sa bogoši.
- Ditau o thulana le taelo ya mohu tatagwe ka la gore ga se a rerišwa ebile yena ga a rate Thabišo.
- Ditau o ratana le Mpimpi ebile o a mo imiša fela bophelo bja bona ga bo be bose.
- Komanyi e lego mmago Ditau o hlohleletša morwagwe go phethagatša taelo ya mohu tatagwe eupša Ditau o a ngangabala o re yena ga a rate Thabišo.
- Ditau o nyala Seritša morwedi wa malomeagwe Kgokolo eupša lenyalo la bona ga le atlege.
- Ditau o tšwela pele o nyala Nthuše gomme le lona lenyalo leo ga le atlege. O belega bana ba go lekana le magotlwana, mafelelong ba feleletša ba hlalane.
- Ditau o hloka khutšo le lethabo bophelong bja gagwe ka moka ka ge a gana go nyala Thabišo.
- Ditau o a lwala ka lebaka la go se latele lentšu la mohu tatagwe ebile o a alafša gomme o thoma go bona diphošo tša gagwe.
- Mafelelong o phethagatša lentšu la mohu ka go nyala Thabišo gomme ba phela ka lethabo le lerato le bana ba bona.

Thumo: Morero wa padi ye wa gore lentšu la mohu ga le tshelwe o tšweletše gabotse ka ge mafelelong Ditau a ile a fetša a obametše lentšu la mohu tatagwe gomme bophelo bja thoma go sepela gabotse.

[25]**GOBA****POTŠIŠO YA 7: *BADIMO BA BOLETŠE – MJ Mpepele*****SETSOPOLWA SA A**

7.1 Mehlala ya maleba e tla amogelwa.

- Batswadi ba kgethela bana balekani.
- Melato e rerwa le go ahlolwa kgorong.

(2)

7.2 7.2.1 Nkone ke mohlokomedi wa Thabišo.

(1)

7.2.2 MmaPilošamadiba ke mmago Thabišo. (Ke mma le morwedi).

(1)

- 7.3
- Barongwa ba ga Kgoši Manamela ba hlwele ba etetše lapa la Kgoši Pilošamadiba go tlo kgopela sego sa meetse.
 - Mothofela o lebetše go begela Kgoši Pilošamadiba ditaba tša ketelo ya ba ga Kgoši Manamela.
 - Kgoši Pilošamadiba o ile go di kwa a befelwa ka go tseba gore yena o tshepišitše Kgoši Tsweke gore Thabišo e tla ba ngwetši ya Bakone. (TŠE PEDI fela) (2)
- 7.4
- Go utolla maikutlo a Thabišo a go kwa bohloko ka ge tatagwe a befedišitšwe ke ketelo ya barongwa ba ga Kgoši Manamela.
 - Go tšweletša semelo sa Thabišo sa go ineela ka pela, ge a bona gore Ditau ga a mo rate o dumela morwa wa kgoši Manamela ka ge a sa nyake go ba lefetwa/Go tšweletša semelo sa Thabišo sa go ba le lerato. Le ge a bona Ditau a sa mo rate yena o a mo rata. (2)
- 7.5
- Ditau o a hlatšišwa.
 - Ditau o nyala Thabišo gomme go rena lethabo motseng wa Bakone.
 - Ditau o bewa setulong sa bogoši.
 - Ditau le Thabišo ba šegofatšwa ka mafahlana a mošemane le mosetsana. (TŠE THARO fela) (3)
- 7.6
- Balekwa ba tla fa maikutlo a go fapana.
Mohlala:
Maikutlo a manyami.
- Ke nyamišwa ke ge Kgoši Pilošamadiba a befedišwa ke ketelo ya barongwa ba ga Kgoši Manamela le ge a bona gore Ditau ga a iše felo ka morwedi wa gagwe Thabišo.
 - Ke nyamišwa ke ge Kgoši Pilošamadiba a sa iše felo ka maikutlo a Thabišo yena a lebeletše tshepišo ye a e dirilego le Kgoši Tsweke. (3)

SETSOPOLWA SA B

- 7.7
- 7.7.1 '... ge lena le ka lokolla yo Thabišo a tla ka mola kgorong ya Bakone, gona ke mohlala le tla tseba gabotse gore thetho ye ga ke a e tšwalela lefela.' (1)
- 7.7.2 'Ditau o ile go nyala Thabišo letšatši le penne ke a le botša hle/' 'E tla be e se nna Komanyi'a la Mmakgwete seneša pula ka mesarasarane.' (1)
- 7.8
- Molwantšhwa - Ditau
 - Mohlohleletši - Kgang ya Ditau. (2)
- 7.9
- Thabišo a ka re go fihla lapeng la Bakone, Ditau a mo raka.
 - Thabišo a ka re go fihla lapeng la Bakone, Ditau a mo amogela eupša a mo tlaiša.
 - Ditau a ka ngala ka gae ka ge ba tla be ba mo tlišeditše mosadi yo a sa mo ratego. (3)

- 7.10
- Diteng tša padi di mabapi le lentšu la mohu tatagoDitau la gore a nyale Thabišo.
 - Leina la padi ke Badimo ba boletše.
- (2)
- 7.11 Poledišano ke motheo wa tharollo ya mathata.
- Ka morago ga go boledišana ga Komanyi le ba gaKgoši Pilošamadiba, ba fihlelela kwano ya go lokolla Thabišo.
- (2)
[25]

POTŠIŠO YA 8: *KGALAGALO TŠA SETU* – MS Machitela

Mohlala wa karabo:

Teori ya morero

Morero ke kgopolokgolo yeo mongwadi a ratago go e tšweletša ka sengwalo sa gagwe. Morero o lebane le thuto yeo mongwadi a ratago go e fihliša go mmadi bophelong.

Tirišo

Morero wa Kgalagalo Tša Setu ke gore sephiri se ka thuba lapa.

- Molatelo o lemoga gore o na le bolwetši bja kankere ya molomo wa popelo.
- O utela mogatšagwe taba yeo ka go tšhoga gore o tla mo hlala.
- Sephiri seo se fetotše bophelo ka lapeng la Molatelo le Mojagobedi ka ge a ile a thoma go itshwara ka mokgwa wa go se amogelege.
- Bolwetši bo tšeela Molatelo lethabo le go godiša go se boledišane ka lapeng.
- Molatelo o thoma go fura lela Mojagobedi malaong.
- Molatelo o šireletša sephiri sa gagwe ka go naganela Mojagobedi gore o ratana ka ntle.
- Ka lebaka la sephiri seo, Mojagobedi o ratana le Fiona ebile ba ba le ngwana.
- Molatelo o thulwa ke sefatanaga ge a le tseleng gomme o rwalelwa bookelong.
- Mojagobedi o mo etela bookelong o utolla gore mosadi wa gagwe o na le bolwetši bja kankere ya molomo wa popelo e lego sephiri seo a bego a se utelwa.
- Sephiri se a utolloga gomme Mojagobedi o ikana go thekga mosadi wa gagwe go fihla a fola fodifodi.

Thumo: Morero wa padi ye wa gore sephiri se ka thuba lapa o tšweletše gabotse ka ge lenyalo la Mojagobedi le Molatelo le nyakile go šwalalana ka lebaka la sephiri sa Molatelo.

[25]

POTŠIŠO YA 9: *KGALAGALO TŠA SETU* – MS Machitela

SETSOPOLWA SA C

- 9.1 Mehlala ya maleba e tla amogelwa.
'Sella thekeng'
'Molaodi'
- (2)
- 9.2 9.2.1 Mojagobedi le Tumpu ke bagwera/badirišanemmogo.
- (1)
- 9.2.2 Thabitha ke molaodi wa Mojagobedi mošomong.
- (1)

- 9.3
- Molatelo o naganela Mojagobedi gore o a ratana.
 - Mojagobedi le Molatelo ga ba phedišane gabotse ka lapeng. (2)
- 9.4
- Go utolla maikutlo a Mojagobedi a manyami ka ge Molatelo a sa mo tshepe.
 - Go tšweletša semelo sa Tumpu sa leago ka ge a ithaopa go boledišana le Molatelo ka bothata bja lapa la bona. (2)
- 9.5
- Mojagobedi o utolla gore mosadi wa gagwe o na le bolwetši bja kankere ya molomo wa popelo.
 - Mojagobedi o ikana go thekga mosadi wa gagwe go lwantšha bolwetši bjo bo mo swerego go fihla a fola fodifodi.
 - Lapeng la Mojagobedi le Molatelo go ile gwa rena lethabo ka ge dilo di boetše sekeng.
 - Mojagobedi le Molatelo ba šegofatšwa ka ngwana. (TŠE THARO fela.) (3)
- 9.6
- Balekwa ba tla tšweletša maikutlo a go fapana.
Mohlala:
Maikutlo a lethabo
- Ke thabišwa ke gore Mojagobedi a ka hwetša dikeletšo tša go mo agiša.
 - Ke thabišwa ke gore Mojagobedi a ka imologa moyeng. (3)

SETSOPOLWA SA D

- 9.7
- 9.7.1 '...gape o re yena o be a boifa gore ge a ka mpotša nka mo hlala.' (1)
- 9.7.2 '...Ga ke kgolwe gore nka leka ka re poo!' (1)
- 9.8
- Molwantšhwa ke Molatelo.
Mohloheletši ke sephiri sa bolwetši bja Molatelo. (2)
- 9.9
- Balekwa ba tla fa dikakanyo tša go fapana.
Mohlala:
- Letšatši le sephiri se utollogago Molatelo a ka hlala Mojagobedi.
 - Molatelo a ka re go tseba se, kgonono ya gagwe ya gore Mojagobedi o be a ratana ka ntle ya tia.
 - Molatelo le Mojagobedi ba ka phela ka dikgogakgogano. (3)
- 9.10
- Leina la padi ye ke Kgalagalo Tša Setu.
 - Padi ye e mabapi le setu seo se galagalago lapeng la Mojagobedi le Molatelo sa sephiri sa bolwetši bja Molatelo. (2)
- 9.11
- Polelišano e bohlokwa magareng ga banyalani, ba se ke ba fihlelana selo.
- Mojagobedi o ipona molato ka lebaka la ge a sa lemoga gore Molatelo o a lwala mo nkabego a be a mo file thekgo. (2)

[25]

DINGWALOTŠHABA**POTŠIŠO YA 10: *TODI YA BATLOGOLO* – M Makgopa, BMT Makobe le AP Nkadimeng****MAROPENG GO A BOELWA – AP Nkadimeng****Mohlala wa karabo:****Mohuta wa nonwane**

- Ke nonwanekgogamašego.
E anegwa bošego mola go etišitšwe.
Baanegwa nonwaneng ye ke Mokgekolo Megokgo le Noga yeo e bitšwago Mamokebe. Mamokebe e na le dimelo tša bomotho ka ge e be e bolela le Mokgekolo Megokgo.
Nonwane ye e na le lefetla la ditaba tša go se kgodiše ka gore Mokgekolo Megokgo o dumela go bolaya ngwana wa gagwe wa leitšibolo yo a bego a mo rata ka morago ga go tshepišwa bohumi ke Mamokebe.

Morero wa nonwane

- Nonwane e tloša bodutu - moanegi o tloša batheeletši (bana) bodutu ka go ba anegela ka Mokgekolo Megokgo le Mamokebe yo a bego a phela ka madi a batho. Ge Megokgo a se sa kgona go mo fa madi a batho, Mamokebe o ile wa swanelwa ke go ja yena le go mo amoga bongaka.
- Ke nonwane ya go thuša go bitša boroko - e anegwa bošego ge go etišitšwe.
- E fa thuto ka bophelo - Batho ba se be le megabaru ya go nyaka bohumi. Mamokebe o abetše Megokgo bohumi gore a kgone go phela ka madi a bana ba gagwe. Megokgo o feleleditše a lobile bana ba gagwe ka lebaka la megabaru ya go nyaka bohumi.

SERETO**BABINATAU BA GA MALEKA – CL Mokoena****Mohuta wa sereto**

- Ke seretotumišo sa kgoro.
Se tumiša Babinatau ba kgoro ya gaMaleka.
Sereti se reta botšo, tswalano le mokgwa wa go phela wa kgoro ya ba gaMaleka.

Morero wa sereto

- Ke go thuša meloko ya ba ga Maleka go tseba setšo sa bona, bagale ba kgoro le mokgwa wa go phela wa kgoro ya bo bona.

KOŠA**MOKANKANYANE****Mohuta wa koša**

- Ke koša ya go opelwa meletlong.
Le ge batho ba ka tima motho bjala ba tla bona a nwele a thakgetše.

Morero wa koša

E re lemoša gore ge re phela mmogo re thušane le go kwelana bohloko, re se kganyetšane.

[25]

POTŠIŠO YA 11: *TODI YA BATLOGOLO* – M Makgopa, BMT Makobe le AP Nkadameng**SETSOPOLWA SA E****MMADILLO O LLELANG? – AP Nkadameng**

- 11.1 E rile e le nonwane! (1)
- 11.2 Mmadillo.
• O thoma le nonwane a be a fetša le yona.
• Morero wa nonwane o theilwe godimo ga gagwe.
(E TEE fela.) (2)
- 11.3 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
• Tšhiwana ye e sa hwego e leta monono.
• Mmadillo o ile a tlašwa ka lebaka la go hloka pelego, mafelelong a ba le bana gomme lapeng la gagwe gwa ba le lethabo.
• Bana ba batho ba bangwe ba ile ba hlokofofala gomme ba duma Mmadillo yo a bego a šetše a atetšwe ke thari. (3)
- 11.4 Leina la Mmadillo le sepelelana le ditiro tša gagwe tša go dula a lla. (1)
- 11.5 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
• Mongwadi o diriša motho wa boraro 'O' go anega ditiragalo tša ka fao Mmadillo a bego a fetogile sesegišwa ka gona motseng wa Marakane/ Mongwadi o diriša motho wa boraro 'O' le go anega ditiragalo tša tlemollo ya lehuto tša gore Mmadillo o ile a ba mmeleng, a belega mafahlana a bašemane gomme lapa la gagwe ya ba la lethabo.
• Mongwadi o diriša polelo ya motho wa pele e lego lentšu la mosadi le le botšago Mmadillo gore a phumole megokgo a lebe Sedibeng sa Tilo a fihle a hlape mahlo ka moo. (2)
- 11.6 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
• Hlogo ya nonwane ye ke Mmadillo o llelang.
• Diteng tša nonwane di mabapi le Mmadillo yo a phelago ka manyami le go lla ka lebaka la go hloka thari.
• Megokgo ya Mmadillo e ile ya phumolwa ke go atelwa ke thari. (3)

11.7 Balekwa ba tla fa maikutlo a go fapana.

Mohlala:

Maikutlo a lethabo.

- Ke thabišwa ke gore bophelo bja Mmadillo bja manyami bo ile bja fetoga bja lethabo.
- Ke thabišwa ke gore batho ba gabo ba thoma go mo rata.

GOBA

Maikutlo a manyami.

- Ke nyamišwa ke gore batho ba komela batho ba go hloka thari etšwe e se kgetho ya bona.
- Ke nyamišwa ke gore kgoši le yena o be a sa mo thekge.

(3)

SETSOPOLWA SA F

BABINAKGOMO BA GA MONARENG – CL Mokoena

11.8 11.8.1 'Ke ...' (1)

11.8.2 'Phukubjetona' (1)

11.9 • Methalotheto ke ye 19.
• Methalotheto ke ye mekopana, ya magareng le ye metelele. (2)

11.10 • Go retwa ba gaMonareng.
• Go bolelwa ka setlogo le meloko ya ba gaMonareng. (2)

11.11 Thetotumišo ya kgoro.
• Go hlaloša fao ba gaMonareng ba tšwago gona (Mogodumo) le gore ba tswetšwe ke mang (Tšhite a' Nape.) (2)

11.12 • Batho ba hlomphe le go ikgantšha ka setšo sa bona.
• Batho ba tsebe setlogo sa bona. (2)
[25]

PALOMOKA YA KAROLO YA B: 25

KAROLO YA C: PAPADI/TERAMA**POTŠIŠO YA 12: O IPHIHLETŠENG? – LT Maphoso****Mohlala wa karabo****Teori ya thulano**

Thulano e tšwelela ge moanegwa a na le dikgopolo tša go fapana goba baanegwa ba fapana ka mantšu goba ba nkgetšana mahwafa. Molokoloko woo wa dithulano o tšwetša thulaganyo ya sengwalo pele gomme ka thulaganyo yeo ya ditaba mongwadi o utolla morero wa sengwalo. Go na le mehuta ye mebedi ya thulano e lego thulanogare le thulanontle. Thulanogare e tšwelela ge moanegwa a na le dikgopolo tša go fapana mola thulanontle e tšwelela ge baanegwa ba babedi goba go feta ba fapana ka mantšu goba ba nkgetšana mahwafa.

Tirišo**A Thulanogare**

- Rebone o thulana le dikgopolo tša gagwe mabapi le go swariša motho yo a mo thušago ka tšhelete ya go lefela dithuto tša gagwe.
- Benjamene o thulana le dikgopolo tša gagwe ge a be a le kgolegong ka morago ga gore Mahunela a mo swariše, o ipotšiša gore Mahunela e ka ba ke ke tatagwe na.

B Thulanontle**Mahunela o thulana le Rebone:**

- Rebone o kgopela tšhelete ya go tšwetša dithuto pele gomme Mahunela o a gana o mmotša gore yena ga a na tšhelete.
- Rebone o thulana le tatagwe ge a gana go mo fa tšhelete ya go tšwetša dithuto tša gagwe pele gomme o mmotša gore yena o na le tokelo ya go ithuta ka gona a fiwe tšhelete ya go mo iša sekolong. Mahunela o thulana le yena o re ditokelo di tla mo iša sekolong.
- Mahunela o thulana le Rebone ge a re Rebone a apee nama ya kgomo ya go senyega. Rebone o a gana o re yena ga a kgone go apee nama gomme Mahunela o mo gapeletša go e apee.
- Mahunela o thulana le Rebone ge a re o swanetše go nyalwa ke Konstabolo Phaswane gore a tle a mo iše sekolong gomme Rebone o a gana.

Mahunela o thulana le Jemina:

- Jemina o thulana le Mahunela mabapi le taba ya go se nyake go iša Rebone sekolong gomme Mahunela o re Jemina a mo iše.

Rebone o thulana le Sarinki:

- Rebone o thulana le Sarinki ge a mo leleditše mogala ebile a mmitša mogadibo. Rebone o a gana o re Benjamene ga se a mo nyala.
- Rebone o thulana le Sarinki ge a mmotšiša ka tšhelete ya go ya sekolong. O tima mogala ebile o re ga se taba ya gagwe.

Mpoti o thulana le Rebone:

- Mpoti o thulana le Rebone ka lebaka la ge a re Rebone o ratana le Phaswane. Rebone o a befelwa ebile o a mo raka.

Benjamene o thulana le Sarinki:

- Benjamene o fapana le Sarinki ge a mo lefela gore a lokollwe kgolegong. Benjamene o a gana o re yena a ka upše a bolele ka kgolegong go na le gore a lokollwe ka tšhelete yeo a gopolago gore Sarinki o e filwe ke Sebakweng.

Mpoti o thulana le Phaswane:

- Mpoti o fapana le Phaswane ka mantšu mogaleng ka ge Mpoti a latofatša Phaswane gore o mo tšeela mosadi.
- Mpoti le Phaswane ba a lwa kua mabenkelengkgoparara, ba lwela Rebone.

Thumo: Thulano e tšweleditšwe gabotse papading ye ka ge e godiša maatlakgogedi.

[25]**POTŠIŠO YA 13: O IPHIHLETŠENG? – LT Maphoso****SETSOPOLWA SA G**

- 13.1 13.1.1 Malewe le Mahunela ke bagwera. (1)
- 13.1.2 Rebone ke morwedi wa Mahunela/Mahunela le Rebone ke tate le morwedi. (1)
- 13.2 • ' (Go tloga segodišantšung.) ' (1)
- ' (O a goroga.) ' (1)
- ' (O mo laetša kuranta.) ' (1)
- ' (Go kwala dikgomo le dinakana tša dikgomo di lla.) ' (TŠE PEDI fela.) (2)
- 13.3 • Dipelo tša mphato wa marematlou di tšwa kurenteng. (2)
- Rebone o nyaka go tšwetša dithuto pele. (2)
- Dikgomo tša Mahunela di kgokeletšwe dinakana (ditlokwana) molaleng. (2)
- Tšhelete yeo Mahunela a rego ga a nayo. (TŠE PEDI fela.) (2)
- 13.4 Mminorathwana o dirišitšwe go laetša tiragalo ya go šoma ga Benjamene, Monyaku le Sebakweng le poledišano ya Rebone le Hlogi kua sekolong di direga ka nako e tee mosegare mafelong a go fapana. (1)
- 13.5 • Tikologo - Mabenkelengkgoparara go bonala Rebone le Hlogi ba bona dipelo ka gare ga kuranta. (3)
- Mmapadithwadi/moanegwathwadi – Rebone. (3)
- Moya go foka wa lethabo. (3)
- 13.6 Balekwa ba tla fa maikutlo a go fapana. (2)
- Mohlala: (2)
- Maikutlo a manyami. (2)
- Mahunela ga a bontšhe maikarabelo thutong ya ngwana wa gagwe. (2)

SETSOPOLWA SA H

- 13.7 • '... a tle a golofale' (2)
- 'E no ba nna ke be ke sa nyake go e šomiša.' (2)
- 13.8 Bongame (2)
- Bongame bja Mahunela bo bontšhwa ke ge a be a na le tšhelete eupša a sa nyake go e šomiša. (2)

- 13.9
- Motšweletši o diriša segatišamantšu go gatiša polelo ya Rebone le Mahunela ge Rebone a nyaka tšhelete ya go ya sekolong.
 - Rebone le Mahunela ba diriša segodišamantšu polelong ya bona ya ge Rebone a kgopela tšhelete ya go ya sekolong gore ba kwagale.
- (2)
- 13.10 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
- Batheeletši ba a tseba gore dikgomo tša Mahunela di utswiwa ke Benjamene mola Mahunela a sa tsebe.
 - Batheeletši ba a tseba gore Sarinki o ratana le Mahunela mola Rebone le Benjamene ba sa tsebe.
 - Batheeletši ba a tseba gore Benjamene o peiletšwe ke Sarinki mola Mahunela a sa tsebe.
 - Batheeletši ba a tseba gore Benjamene o nyaka go nyala Sarinki fela Mahunela ga a tsebe.
 - Batheeletši ba a tseba gore Sarinki ke yena a bego a utswa tšhelete ya Mahunela mola bana ba Mahunela ba sa tsebe.
(TŠE PEDI fela.)
- (2)
- 13.11 Morero wa papadi ye o lebane le taba ya gore phegelelo/kgotlelelo e tswala katlego.
- Papadi ye e lebane le Rebone yo a ilego a ba le mathata a go tšwetša dithuto tša gagwe pele yunibesithing le ge tatagwe a be a gana go mo lefela fela o ile a phegelela/kgotlelela, mafelelong a be a tšwelela dithutong.
- (2)
- 13.12
- Leina la papadi ye ke 'O iphihletšeng? '
 - Go diteng tša papadi dipoelo tša Rebone tša mphato wa marematlou di a lokollwa fela ga go tsebje gore di lefeletšwe ke mang.
 - Rebone o lefelwa dithuto tša yunibesithi fela motho wa go lefela dithuto tša gagwe o iphihlile.
- (3)

POTŠIŠO YA 14: NAGA GA DI ETELANE – MS Serudu**Mohlala wa karabo****Teori ya thulano**

Thulano e tšwelela ge moanegwa a na le dikgopolo tša go fapana goba baanegwa ba fapana ka mantšu goba ba nkgišetšana mahwafa. Molokoloko woo wa dithulano o tšwetša thulaganyo ya sengwalo pele gomme ka thulaganyo yeo ya ditaba mongwadi o utolla morero wa sengwalo. Go na le mehuta ye mebedi ya thulano e lego thulanogare le thulanontle. Thulanogare e tšwelela ge moanegwa a na le dikgopolo tša go fapana mola thulanontle e tšwelela ge baanegwa ba babedi goba go feta ba fapana ka mantšu goba ba nkgišetšana mahwafa.

Tirišo**Thulanoteng/gare**

- Mphaka o balabala ka toro yeo ka yona mmagwe a ilego a mo laela go boa gae.
- Mphaka o lwa le dipelo ka taba ya go boela gae Bonwatau.

Thulanontle**Mphaka o thulana le Hunadi**

- Mphaka le Hunadi ba thulana ge Hunadi a botšiša Mphaka gore go reng a bolela a nnoši a bile a mo gapeletša go ya kerekeng.

Mphaka o thulana le Rola

- Mphaka le Rola ba thulana ka taba ya gore mang o ithutile kae le gore Rola o bitša Mphaka lekgoba.

Rola le Kala ba thulana le Mphaka

- Rola le Kala ba thulana le Mphaka ka go mo hlohla diganong, ba mo kotiša moswe boka lešolopudi. Ba mmošša serokaphatla gore ke motsenela, ga a na legae – Mošayagabo.

Sebola o thulana le barutiši ba gagwe sekolong

- Sebola o thulana le barutiši sekolong ge ba re yena ke motšwabotšo ebile o a rakwa ka ge ba re ga a na mekgwa.

Thumo: Thulano e tšweleditšwe gabotse papading ye ka ge e godiša maatlakgogedi.

[25]

- 15.10
- Babadi ba a tseba gore Mphaka o logelwa maano a go fološwa setulong sa bolaodi bja lefapha le go rakwa Letsheng La Mogadisho mola yena a sa tsebe.
 - Babadi ba a tseba gore Mphaka o tlo leboga mošomo mola Mookamedi a sa tsebe.
- (2)
- 15.11
- Morero wa Naga ga di etelane ke go re motse wa monna yo mongwe ga o na boroko.
- Mphaka o tlogile Bonwatau ka lebaka la kgethologanyo le kgatelelo fela le mo a falaletšego gona ga a hwetše khutšo ebile o fetša a gopola go boela gae le ge a be a ikanne gore a ka se sa boela.
- (2)
- 15.12
- Leina la papadi ke 'Naga ga di etelane'.
 - Diteng tša papadi di mabapi le Mphaka yo a sa amogelwego dinageng di šele.
 - Leina la papadi le nyalelana le diteng ka lebaka la gore Mphaka o tlogile gagabo Bonwatau a gopotše gore o tla swarwa gabotse dinageng di šele fela o a kgethollwa gomme o bona bokaone e le go boela gae.
- (3)
[25]

POTŠIŠO YA 16: LEHUFA – P Mothupi**Mohlala wa karabo:****Teori ya thulano**

Thulano e tšwelela ge moanegwa a na le dikgopolo tša go fapana goba baanegwa ba fapana ka mantšu goba ba nkgetššana mahwafa. Molokoloko woo wa dithulano o tšwetša thulaganyo ya sengwalo pele gomme ka thulaganyo yeo ya ditaba mongwadi o utolla morero wa sengwalo. Go na le mehuta ye mebedi ya thulano e lego thulanogare le thulanontle. Thulanogare e tšwelela ge moanegwa a na le dikgopolo tša go fapana mola thulanontle e tšwelela ge baanegwa ba babedi goba go feta ba fapana ka mantšu goba ba nkgetššana mahwafa.

Tirišo**Thulanoteng/gare**

- Lerato o lwa le dikgopolo mabapi le gore a botše Ntshepe gore o a mo rata.
- Ntshepe le yena o lwa le dikgopolo, o tšhaba go botša Lerato gore o a mo rata.
- Lerato o lwa le dikgopolo mabapi le taba ya go hlala Radithekisi.

Thulanontle**Ntlogeleng o thulana le Lerato**

- Ntlogeleng o thulana le Lerato ka la gore o mo tšeela monna, ka ge a hweditše dinomoro tša gagwe tša mogala ka paking ya Ntshepe.

Ntshepe o thulana le Ntlogeleng

- Ntshepe o thulana le Ntlogeleng ge a hwetša a tšhela dihlare ka dieteng tša gagwe ka nepo ya go mo tlaetša.

Radithekisi o thulana le Lerato

Radithekisi o thulana le Lerato ka ge a re o rata banna ebile o mo ntšha ka kerekeng go rapelwa. O mmotša gore o etše banna kerekeng.

Lerato o thulana le Radithekisi

- Lerato le Radithekisi ba a hlalana ka ge lehufa la Radithekisi le ba tsene gare.

Lerato o thulana le Ntshepe

- Lerato o thulana le Ntshepe ge Ntshepe a re ba ye go hlola Radithekisi bookelong. Lerato o a gana o re Ntshepe o tla ya a nnoši.

Leepo le Tsarane ba thulana le maphodisa

- Leepo le Tsarane ba thuntšhana le maphodisa ka morago ga gore Radithekisi a ba fe mošomo wa go bolaya Ntshepe.

Thumo: Thulano e tšweleditšwe gabotse papading ye ka ge e godiša maatlakgogedi.

[25]

POTŠIŠO YA 17: LEHUFA – P Mothupi**SETSOPOLWA SA K**

- 17.1 17.1.1 Ke banyalani/Monna le mosadi. (1)
- 17.1.2 Morutiši le morutwana. (1)
- 17.2 • ' (O šikinya hlogo) ' (2)
 • ' (Setunyana) ' (2)
- 17.3 Mehlala ya maleba e tla amogelwa.
 • Go bolelwa ka go tšwetša dithuto pele. (2)
 • Go bolelwa ka sethunya. (2)
- 17.4 Polelo ya Lerato go Radithekisi ya gore ga a nyake gore ka moso a tle a re o
 be a sa boledišane le yena e tšweletša thekniki ya tekolapejana.
 • Se se netefaditšwe ke ge Lerato a nyalana le Ntshepe. (2)
- 17.5 • Lerato o tšwelela bjalo ka molwantšhwa legatong le la thulaganyo.
 • Lerato o eme boemapese o letetše dinamelwa tša bohle go mo iša
 mošomong le ge ka ga gagwe go na le dithekisi tšeo di bego di ka mo iša.
 • Tikologo ke ya sebjalebjae ka ge go tšwelela boemapese fao Lerato a
 bego a emetše dinamelwa tša go ya mošomong.
 • Moya go foka wa lethabo ka ge Lerato le Ntshepe ba thabetše go kopana
 gape ka morago ga go bonana ge Lerato e be e sa le morutwana wa
 Ntshepe.
 (TŠE PEDI fela.) (2)
- 17.6 Balekwa ba tla fa maikutlo a go fapana.
 Mohlala:
 Maikutlo a manyami/a go kwa bohloko
 • Ke nyamišwa/ke kwešwa bohloko ke gore Radithekisi bjalo ka monna
 wa Lerato ga a mo hlokomele le go mo šireletša. (2)

SETSOPOLWA SA L

- 17.7 • 'A le lehono o sa le paletše? ' (2)
 • 'Ge e le gore le mmolaile gona go lokile. ' (2)
- 17.8 Lehufa la Radithekisi
 • Lehufa la Radithekisi ke lona le hlohleletšago gore Radithekisi a tlaiše
 Lerato. (2)
- 17.9 • Ba ka felelwa ke mošomo.
 • Radithekisi a ka ba tloša tšatšing e le maano a go ba tswalela melomo.
 • Radithekisi a ka ba laela go tšwa ka mo nageng.
 (TŠE PEDI fela.) (2)

- 17.10
- Babadi ba a tseba gore Tsarane le Leepo ba ja Ntshepe le Lerato leonyane mola bona ba sa tsebe.
 - Babadi ba a tseba gore Tsarane, Leepo le Radithekisi ba loga maano a go bolaya Ntshepe mola yena a sa tsebe.
 - Babadi ba a tseba gore Ntlogeleng o sepelela Ntshepe dingaka gore a lebelele yena fela mola Ntshepe a sa tsebe.
(TŠE PEDI fela.)
- (2)
- 17.11 Morero wa Lehufa ke go re lemoša gore lehufa ga le age motse.
- Radithekisi o senyagaletšwe ke lenyalo ka lebaka la lehufa la go naganela mosadi wa gagwe Lerato gore o ratana le Ntshepe.
- (2)
- 17.12
- Leina la papadi ke 'Lehufa'.
 - Diteng tša papadi di mabapi le lehufa la Radithekisi go Lerato le lehufa la Ntlogeleng go Ntshepe.
 - Leina la papadi le nyalelana le diteng ka lebaka la lehufa leo le renago magareng ga balekani papading ye.
- (3)
[25]
- PALOMOKA YA KAROLO YA C: 25**
PALOMOKA YA TLHAHLOBO: 80

KAROLO YA A: RUBRIKI YA GO SWAYA DIPOTŠIŠO TŠE TELELE: THETO [MEPUTŠO YE 10]

Dinyakwa	Bokgoni bja go ikgetha	Bokgoni bja maemo	Bokgoni bja magareng	Bokgoni bja motheo	Ga go bokgoni
	5–6	4	3	2	1
DITENG Tlhalošo ya sererwa. Botebo bja dikgopolo, kgonthišišo le kwešišo ya setšweletšwa MEPUTSO YE 6	-Tlhalošo ye e tseneletšego ya sererwa. -Tatelano ya dikgopolo tša go ba le maatlakgogedi tša go amana thwii le sererwa. -Kwešišo ye e tseneletšego ya sengwalo le sereto.	-Kwešišo le tlhalošo ye botse ya sererwa. -Potšišo e arabilwe ka botlalo. -Dikgopolo tšeo di filwego di a kwagala eupša ga se tšona ka moka tšeo di hlalošitšwego ka mo go nyakegago. -Kwešišo ya sengwalo le sereto e bonetše.	-Tlhalošo ye e kgotsofatšago ya sererwa. -Go na le dintlha di se kae tšeo di amanago le sererwa. -Tše dingwe tša dikgopolo di a kwagala eupša ga di kgodiše. -Kwešišo ya motheo ya sengwalo le sereto.	-Tlhalošo ya sererwa ga e kgotsofatše. -Ga go dintlha tšeo di amanago le sererwa. -Ga go kwešišo ya sengwalo le sereto.	-Ga go kwešišo ya sererwa. -Karabo ga e sepelelane le sereto. -Morutwana ga a tsebe selo ka ga sengwalo le sereto.
	4	3	2	1	0
SEBOPEGO LE POLELO Sebopego, kelelo le kalo ya dikgopolo Polelo, segalo le setaele tšeo di dirišitšwego ge go ngwalo taodišo MEPUTSO YE 4	-Sebopego se tšweletša tlemagano ya dikgopolo ye botsebotse. -Dikgopolo di hlamegile ebile di tšweleditšwe ka bokgwari. -Polelo, segalo le setaele di a kgahliša, ke tša maleba, tša go hlohla mabjoko. -Go nyakile go se na le phošwana le e tee ya popopolelo, mopeleto le maswaodikga.	-Sebopego se tšwelela gabotse ebile se tšweletša go ela ga dikgopolo. -Kelelo ye botse ya dikgopolo. -Polelo, segalo le setaele ke tša maleba.	-Sebopego se a tšwelela. -Taodišo ga e na kelelo ye botse ya dintlha ebile ga go tlemagano ya dikgopolo. -Diphošo tša polelo ke tše nnyane eupša segalo le setaele ke tša maleba.	-Sebopego se bontšha diphošo tša peakanyo. -Dikgopolo ga se tša beakanywa ka tatelano ye botse. -Diphošo tša polelo ke tše ntši. -Segalo le setaele di fošagetše.	-Sebopego ga se sa maleba. -Diphošo tša polelo ke tše ntšintši ebile le setaele se fošagetše kudu.

KAROLO YA B LE C: RUBRIKI YA GO SWAYA DIPOTŠIŠO TŠE TELELE – PADI, KANEGELOTŠHABA LE PAPADI [MEPUTSO YE 25]

Dinyakwa	Bokgoni bja go ikgetha	Bokgoni bja maemo	Bokgoni bja magareng	Bokgoni bja motheo	Ga go bokgoni
	12–15	9–11	6–8	4–5	0–3
DITENG Tlhalošo ya sererwa Botebo bja dikgopolo, kgonthišišo le kwešišo ya setšweletšwa MEPUTSO YE 15	-Karabo ye botsebotse go fetiša: 14–15. -Karabo ye botsebotse: 12–13. -Tlhalošo ye e tseneletšego ya sererwa. -Tatelano ya dikgopolo tša go ba le maatlakgogedi tša go amana thwii le temana. -Kwešišo ye botsebotse ya sengwalo le setšweletšwa.	-Kwešišo le tlhalošo ye botse ya sererwa. -Potšišo e arabilwe ka botlalo. -Dikgopolo tšeo di filwego di a kwagala eupša ga se tšona ka moka tšeo di hlalošitšwego ka mo go nyakegago. -Kwešišo ya sengwalo le setšweletšwa e a bonala.	-Kwešišo ya magareng ya sererwa eupša ga se dintlha ka moka tšeo di hlalošwago ka botlalo. -Bontši bja dintlha di amana le sererwa. -Tše dingwe tša dikgopolo di a kwagala eupša ga di kgodiše. -Kwešišo ya motheo ya sengwalo le setšweletšwa.	-Kwešišo ye nnyane ya sererwa. -Ga go dintlha tšeo di hlalošwago ka botlalo. -Dintlha tše nnyane di amana le sererwa. -Tlhalošo e amana gannyane le sererwa. -Kwešišo ye nnyane ya sengwalo le setšweletšwa.	-Ga go kwešišo ya sererwa. -Maiteko a go araba potšišo a fokola kudu. -Ditlhalošo ga di kgotsofatše. -Morutwana ga a tsebe sengwalo goba setšweletšwa
	8–10	6–7	4–5	2–3	0–1
SEBOPEGO LE POLELO Sebopego, kelelo le kalo ya dikgopolo Polelo, segalo le setaele tšeo di dirišitšwego ge go ngwalwa taodišo MEPUTSO YE 10	-Sebopego se tšweletša tlemagano ya dikgopolo ye botsebotse. -Matseno le mafetšo ke a mabotse kudukudu. -Dikgopolo di hlamegile ebile di tšweleditšwe ka bokgwari. -Polelo, segalo le setaele di a kgahliša, ke tša maleba, tša go hlohla mabjoko.	-Sebopego se tšwelela gabotse ebile se tšweletša go ela ga dikgopolo. -Go na le tlemagano ye botse magareng ga matseno, mafetšo le ditemana tše dingwe tša taodišo yeo. -Kelelo ye botse ya dikgopolo. -Polelo, segalo le setaele ke tša maleba.	-Sebopego se a tšwelela. -Peakanyo le tlemagano ya dikgopolo e gona eupša e na le mafokodi. -Diphošo tša polelo ke tše nnyane eupša segalo le setaele ke tša maleba. -Peakanyo ya ditemana ke ya maleba.	-Sebopego se bontšha diphošo tša peakanyo. -Dikgopolo ga se tša bewa ka tshwanelo. -Diphošo tša polelo ke tše ntši. -Segalo le setaele ga se tša maleba. -Peakanyo ya ditemana e fošagetše.	-Tlhokego ya peakanyo ye botse ya sebopego e dira gore dikgopolo di se elele gabotse. -Diphošo tša polelo le setaele sa go fošagala di dira gore go be bothata go bala le go kwešiša molaetša wa taodišo. -Segalo le setaele di fošagetše kudu -Peakanyo ya ditemana e fošagetše kudu.